

האליזר

עלון לשבת קודש

בס"ד

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

להצלחה ולשמירה על חיילנו במלחמה להחזרת החטופים בריאים ושלמים ולרפואת הפצועים

נושא השבוע: מידת השתיקה

כ"ז ניסן תשפ"ה 1572 (שנה ל')

הפטרה: "ויסף עוד" (שמואל ב, ו)

פרשת שמיני-שבת מברכי

ראש חודש אייר יחול אי"ה ביום שני ושלישי מולדו בליל שני בשעה 21:30 ו- 2 חלקים

"וידום אהרון" (י, יג)

נדב ואביהו, שני בני אהרון מתו כשהקטירו קטורת במשכן שלא צוו על כך ולמרות הצער הגדול כותבת התורה: "וידום אהרון", וקיבל שכר על שתיקתו [שלא התרעם כלפי שמים] ומה השכר שקיבל? נתייחד עימו הדיבור ונאמרה לו לבדו פרשת שתויי היין.

צריך להבין מדוע נאמרה לו דווקא פרשת שתויי היין ולא פרשה אחרת? ומה היא קשורה לשתיקתו? יש לפרש ולומר כשאדם שותק, הרי הוא שומר את צערו בליבו פנימה וזקוק לשתות יין שיפיג את צערו וישמחו. רמז לו הקב"ה שאין הוא זקוק ליין כוון שנאמר: "פקודי ה' משמחי לב".

הסבר נוסף: "וידום אהרון" – כלפי חוץ ואולי בליבו פנימה התרעם והיה עצוב והיין מגלה צפונות הלב. בא הכתוב לומר שאינו צריך לשתות יין לגלות זאת היות וה' בוחן ליבות וכליות ידע שאהרון גם בליבו פנימה קיבל את הדין באהבה.

"את זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר לו סנפיר וקשקשת במים בימים"

ובנזלים אותם תאכלו (יא, ט)

בשבת נוהגים לאכול דגים בסעודות שבת (גמ' שבת קיח), ומדוע דווקא דגים? טעמים רבים נאמרו בדבר (ילקו"י שבת ס' רמב) ונראה לפרש שהדגים כל הזמן שותקים לרמז לאדם שבשבת "ישתוק" וימנע מלדבר דיבורי חול ודיבורים הקשורים בעשיית מלאכות האסורות בשבת.

"אל תשקצו את נפשתיכם ... ולא תטמאו בהם ונטמאתם בהם" (יא, מג)

מעשה בחבורה של יראי ה' שנסעו אל רבם, הם עצרו באמצע הדרך לפוש קמעא ונכנסו לפונדק יהודי, וביקשו לסעוד את ליבם ולכן חקרו ודרשו את בעלת הבית בנוגע לכשרות המאכלים. תוך שהם יושבים וממתנים לסעודה שתוגש, הפליגו קצת מהם בשיח על דא ועל הא ולא נזהרו בלשונם עד שסיפרו סרה בפלוני.

שמעה הפונדקאית שהיתה אשה יראת ה' את דבריהם, והוכיחה אותם: - תמהני על אנשים המקפידים כל כך במה שמכניסים לתוך פיהם ואין מדקדקים כלום במה שמוציאים מתוך הפה ...

כדאי לשתוק!!!

חשקפת היהדות

פעם אחת הזדמן הגאון רבי עקיבא איגר לעיר ניקלשבורג ורבים מבני העיר באו

להתברך מפי גדול הדור.

רב המקום, הגאון רבי מרדכי בנעט הזמינו לשבות עמהם את השבת. בזמן הסעודה התפתחה ביניהם שיחה תורנית כשמפי הגאון רבי עקיבא איגר החלו קולחים דברי תורה שהיו כמרגליות ופנינים. השתומם רבי מרדכי מול גדלותו והפציר בו לדרוש בבית הכנסת הגדול בפני הקהל, רבי עקיבא איגר

ע"פ "אור החיים" אופק ת"א * לא לעיין בתפילה * שקיעה 7:22-7:18 * סוף זמן ק"ש 8:35-8:39

כניסת שבת: 6:58 יציאת שבת: 7:50 יציאת ש"ס ר"ת: 8:40

הסכים.

בשבת בבוקר לאחר התפילה החל רבי עקיבא את דרשתו בבהירות ובגאונות שהפליאו את לב השומעים, לפתע התעוררה קושיה בליבו של רבי מרדכי והוא פנה לרבי עקיבא איגר והציג את קושייתו. השתתק רבי עקיבא ושקע במחשבות והחריש כאילו יודע את התשובה. לאחר שנסתיימה הדרשה חש רבי מרדכי נקיפות מצפון בליבו שמא העליב את גדול הדור ברבים וממחשבה למעשה החל להתנצל בפניו על המקרה המצער שאירע כשדרש, אך רבי עקיבא הביט בו ולא הבין את דבריו ובפשטות הוכיח כי אין כאן קושיה כלל ועל אתר סיים את הדרוש כולו שלא סיים במעמד הקהל.

נודעק רבי מרדכי מקירות ליבו: "רבינו! מדוע שתק, מדוע נתן לקהל את התחושה כאילו סיים את דרשתו בגלל שנוצח על ידי!", חייך רבי עקיבא והשיב: "וכי לא נכון נהגתי? אני אורח ליום, היום כאן ומחר במקום אחר, אך אתה רב המקום ומן הראוי כי בני קהילתך יכבדו אותך כראוי ויראו אותך כשר התורה שאין עליו עוררין". עמד רבי מרדכי מחריש מול גדלותו של הרב שלא רק גאון אמיתי בלימוד תורה אלא גאון הגאונים במידת הענווה!!

בדרך כלל מקובל ליחס לאדם ששותק מעמד של אדם חלש ולא מקובל בחברה, אבל ביהדות הראיה היא אחרת, אדרבא היא רואה את השתיקה כקדש קפיצה לחיים טובים וערכיים יותר ולהארכת שנות חייו של האדם עלי אדמות פשוטו כמשמעו.

שכן שואלת הגמרא (חולין פט): "מה יעשה אדם אומנותו בעולם הזה?" ומשיבה: "יעשה עצמו כאילם", גם התנא האלוקי רבי שמעון בן גמליאל אומר (פרקי אבות א, יז): "כל ימי גדלתי בין החכמים ולא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה", השתיקה מחייה את הגוף ומאריכה את ימי האדם כי יודע הוא (במדרש הגדול וארא עמוד קיג) כי כפי שחיי אדם קצובים גם דיבורו קצוב. לכן אם ידבר הרבה (דיבורי חול) תיגמר מכסת שנותיו עלי אדמות מהר, לכן המרבה בשתיקה מאריך ימיו ושנותיו וניצול מכמה עבירות: מחניפות, ליצנות, לשון הרע, שקרים וגידופים...

מובא בגמרא (חולין פט): אמר רבי אילעא: אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולס את עצמו בשעת מריבה, שנאמר (איוב כו, ז) תלך ארץ על בלי-מה. כי ברגע ששותק ובולס את פיו למדות שיש לו מה להשיב, אשריו ואשרי חלקו! שכל העולם עומד בזכותו וזוכה לשכר עצום ורב לנצח נצחים. ועוד נאמר (משלי יח, כא): "מוות וחיים ביד הלשון". כי אדם עשוי להזיק בלשונו יותר ממה שעושה החרב, לכן נבראו לאדם שתי עינים, שתי אזנים אך פה אחד לומר לו שימעיט בדיבור.

והחכם עיניו בראשו יזהר מאוד מלפתוח פיו ללא מחשבה וישמור את לשונו כפי ששומר כסף ומרגליות טובות בחדר האוצר, ועל זה נאמר (משלי כא, כג): "שומר פיו ולשונו שומר מצרות נפשו".

שכר השתיקה

מעשה שהיה

אני מנהל סניף דואר זה עשור שנים, ועובד דואר 25 שנה,

מדובר בתפקיד קשה ותובעני עם לחץ גדול ומצב מתמיד של מחסור בכוח אדם וזמן. הסיפור שלי אירע יומיים לפני ראש השנה תשע"ח, הגיע לקוח לסניף הדואר וביקש לעשות העברת כסף למקסיקו על סך 5,000 דולר, הפקידה ניסתה לעשות את העברה אך הייתה תקלה במחשבים שלא אפשרה את ביצוע הפעולה. בינתיים החל להצטבר קהל, אנשים החלו לרטון ולאחר מספר ניסיונות שלא צלחו הוריתי לפקידה שתמשיך לקבל קהל בעניינים אחרים. אך האיש רטן: "רגע, אבל אני בתור", הסברתי לו שאין אפשרות לעכב את כולם עקב תקלה, והוא בשלו: "זה לא בסדר מה שאתה עושה", הסברתי לאיש באדיבות שננסה לבצע את העברה שוב בעוד מס' דקות ואכן לאחר 8 לקוחות הוריתי לפקידה לשוב ולטפל בעניינו אך ללא הצלחה. לא ידענו מה לעשות, בינתיים האיש דיבר בטלפון עם חמיו בקול רם: "אתה שומע? אני כאן בסניף הכי גרוע בארץ, עם המנהל הכי גרוע בארץ, עוד לא ראיתי בן אדם כל כך לא מקצועי..." שכל הסניף על עובדיו וקהל לקוחותיו שומעים...

הוא החל לספר לחמיו בשידור חי מה אני עושה כעת וכמה לאט אני עובד ואיך אני מנהל את הסניף באופן כללי, הוא השתלח בי לעיני כולם והייתה לו לשון חדה ומרושעת. ניסינו לברר בסניפים אחרים אך לא בוצעו אצלם הפקדות למקסיקו כך שלא ניתן היה לדעת אם הבעיה היא רק בסניף שלנו או

באופן כללי, כשהאיש לא מפסיק לחרף ולהעליב. הוא עשה זאת במילים של בית מרקחת ותיאר לקהל איך אני נוהג בביתי שלי, איזה בן אדם אני וגם ידע לספר להם מתוך דמיונו איך זכיתי למשרת הניהול בגלל פרוטקציה של מישוהו שלא הצליח לדחוף אותי למקום אחר.

כמה שאתאר לא יספיק כדי להסביר מה היה שם ומה עברה הנפש שלי באותן דקות, חשתי על בשרי את דברי חז"ל ש"המלבין פני חברו ברבים הרי הוא כשופך דמים", אלמד זכות על שתיקת הקהל, שבאותה תקופה תפקוד דואר ישראל היה באמת מתחת לכל בקורת.

הרגשתי במוחש את התנהגותו של הקהל שלא התערב למניעת ההשפלה... ועדיין ציפיתי שמישהו יצא להגנתי, ואכן עובד אחד ניסה להשתיק אותו אך הוא החל להפנות את חיציו כלפיו והעובד השתתק בבהלה והאיש שב להשתלח בי. שעת הסגירה הגיעה, נאלצתי להודיע לאיש שהעברה כבר לא תתבצע היום ואם הוא מעוניין שיבוא מחר בבוקר, בתקווה שנצליח לבצעה. "תשכח מזה, אני במקום הזה לא דורך. לא, אני חוזר בי, אני כן אדורך כאן אך ורק ביום שכתפך רגלך לא תדורך כאן, ואני מודיע לך שהיום הזה קרוב מאד, לא אנוח ולא אשקוט עד שאתה תיזרק מהמקום הזה בבושת פנים, אתה בושע למוסד הזה, אני אדאג שהממונים עליך ידעו על כך", סיים והלך.

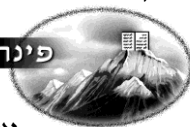
הייתה שתיקת מבוכה באוויר, כמה עובדות בכו מהעומס הרגשי שנפל עליהן ואני חשתי כאדם מובס. חשתי כעס עצום ואפילו שנאה גדולה כלפי האיש הזר שהתעלל בי, פצע את נפשי והשפיל את כבודי בפני כולם. ואז... עלה במוחי רעיון, בין צוות הפקידות הייתה פקידה אחת שלא זכתה לפרי בטן במשך 12 שנה. מה לא עשינו למענה? קיבלנו על עצמנו קבלות וחילקנו ספרי תהילים אך היא טרם נושעה, לפתע קראתי בהתרגשות: "אני מוחל לאיש הזה ומקדיש את כל מה שעברתי לך ש...." ונקבתי בשמה ובשם אמה ובעלה, "יזכו לפרי בטן במהרה". כל העובדות פרצו בבכי... רק מי שהיה שם הבין איזו מתנה נתתי לה, לקחתי את כל מסע ההשפלה כשהוא טרי ומדמם והגשתי כמנחה למען רווחתו של זוג שלא זכה לפרי בטן, וזה הקל עלי במקצת.

סיימנו את העבודה והלכנו הביתה. באותו הלילה לא נרדמתי, המילים הקשות פצעו את נשמתי וגרמו לי מפעם לפעם לפרץ של דמעות, ואני לא איש שבוכה. הבוקר הגיע, יצאתי לתפילה ומשם לסניף, חצי שעה עברה ולפתע הגיע לסניף האיש שפגע בי אתמול, הוא ניגש אלי וחיבק אותי בחום ואמר לי: "אני רוצה לבקש ממך סליחה ומחילה על מה שעשיתי אתמול, אני ממש מצטער, לא יודע מה נכנס בי, אעשה הכול שתמחל לי." הבטתי בו משתומם לא מבין מה קרה לו. "אתה לא תאמין, חמי המתין בביתו להודעה ממני שההפקדה בוצעה. הוא היה צריך ללכת לבניין משרדים כדי לקחת את הכסף, אך כל עוד לא נתתי לו אישור שההפקדה בוצעה לא היה טעם ללכת, דקות ספורות אחרי שיצאתי מכאן, ארעה רעידת אדמה במקסיקו בעוצמה של 7.1 בסולם ריכטר. עשרות בנייני קרסו וביניהם אותו בניין משרדים, מאות אנשים נהרגו ואני התרגזתי עליך בשעה שהקב"ה עיכב את ההפקדה כדי שחיי חמי ינצלו, ואני כל כך מתבייש במה שעשיתי וגם אין לי דרך לתקן כי היה כאן קהל גדול אבל אני מוכן לבקש ממך סליחה בפני כל אחד ואחד, רק בבקשה תמחל לי", אמר.

"זה בסדר, הוא כבר מחל לך ובלבד שאחת העובדות תפקדו..." אמר אחד העובדים. הוא פתאום החל לבכות בכי קורע לב "איזה רשע אני ואיזה צדיק אתה, פגעתי בכך ללא עוול בכךך ואתה אפילו מחלת לי... גם אני אתפלל למען העובדת הזו, לימדת אותי שיעור לכל החיים..." ואכן הישועה לא איחרה לבוא, לאחר תשעה חודשים וחצי נולדה לפקידה הזו בת....

הלכות מידת השתיקה

פינת ההלכה

א. צריך אדם להרגיל את עצמו למעט בדיבור, אפילו בדיבורים סתמיים שאין בהם איסור ח"ו (שו"ע אורח מישרים למידות לגר"מ טריוו"ס פ"א ס"ג), שמתוך ריבוי דברים יבוא לדבר גם דברים מגונים ואסורים [כלשון הרע וכו'] כמו שנאמר (משלי י, יט): "ברוב דברים לא יחדל פשע" (פרקי אבות פ"א מ"ז).

ב. אמרו חכמים שהאומנות הגדולה בעולם הזה היא שיעשה אדם את עצמו כאילם (גמ' חולין פט.). שהרי יפה שתיקה לחכמים וכל שכן לטיפשים שנאמר (משלי יז, יח): "גם אויל מחריש חכם יחשב" (גמ' פסחים לט.). ועוד "סייג לחכמה שתיקה" (פרקי אבות פ"ג מ"ג).

ג. שתיקתו של אדם מביאה אותו לענווה והענווה ליראת שמים שנאמר (משלי כב, ז): "עקב ענווה יראת ה'". השתיקה מונעת את האדם מלעבור עבירות וחטאים ועל זה אמר דוד המלך (תהילים לח, ז): "ואני כחרש לא אשמע וכאילם לא יפתח פי" (נתיבות יוסף ח"א לגר"י הכהן עמ' 41).

ד. מי שבאים עליו ייסורים ב"מ בגוף או בנפש, אם שותק ולא מתרעם ומתריס כלפי מעלה, הרי הייסורים מועילים לו לכפרה ואם אינו שותק אלא מתאונן ומתרעם זה לא מכפר (גמ' ברכות סב., עירובין יט.). (עירובין ס, ס' חזיון יסורין פ"א לגר"ש אייזנפלד).

ה. כשנכנסים לנחם את האבל ב"מ אין המנחם מדבר תחילה אלא שותק, עד שידבר האבל קודם ש"ע יו"ד ס' רעו ס"א) וכשהמנחם רואה שהאבל בצער גדול ואינו יכול לדבר, מותר להתחיל לדבר קודם כדי להקל מצער, וכן אם הבא לנחם הוא אדם מכובד או תלמיד חכם מפורסם שכבוד לאבלים שהגיע מותר לו לפתוח בדיבור (ולקו"י אכלות ס' כו ס"ו).

ו. אסור לגלות ולספר דבר סוד שסיפר לו חברו עד שייתן לו המספר רשות לספר (ע"פ גמ' יומא ד, חפץ חיים ה' לשון הרע כלל ב' סעי' ג) וצריך להיזהר מאוד כשחברו לוחץ עליו לספר איזה סוד, שיהיה גיבור לשותק ולא ינהג כאותם הבורים שמספרים את הסוד ואומרים "אל תספר שאני סיפרתי" (נתיבות יוסף ע"פ עמ' 52 ס"ח-ט).

מכל מקום אם הסוד קשור לחברו שיכול להיזק נזק גדול אם לא ידע סוד זה מחויב לגלות לו כדי להצילו משום "לא תעמוד על דם רעך" (חיסוקי חמד לגר"י זילכרשטין יומא ד, לין אליעזר ח"יג ס"א ה"טו, תשובות והנהגות ח"ו ש"א).

חולה שאינו מעוניין שישפרו ויפרסמו אודות מחלתו, אסור לספר דבר זה לאחרים אפילו שיש תועלת שיתפללו עליו (פסקי הגר"ש עמ' תה) אך מותר לגלות לאביו ואימו, משום שתפילת אב ואם מועילה ביותר ואם היה יודע דבר זה ודאי שהיה מתרצה לגלות להם (חיסוקי חמד ס, חפץ חיים ס, בלור דעת חיים על הח"ח עמ' רסט).

ז. הנעלבים ואינם עולבים, שומעים חרפתם ואין משיבים (=שותקים), עושים באהבה ושומחים בייסורים עליהם הכתוב אומר (סופטים ה, לא): "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו" (גמ' שבת פה:), וינצל על ידי כך מדינה של גיהנום (ש"א אורח מישרים למידות ס' א ס"ח).

ולכאורה מדוע לומדים מהשמש? אומר ה'כתב סופר' (בתשובות בלחן העזר ובאורח חיים): אפשר ללמוד מהשמש המשרתת ועושה את רצון ה' בלי חשבונות

ח. לפעמים עובר אדם איסור בזה ששותק כגון: ששומע אדם שמבזה או מצער את חברו, והוא נמנע להוכיחו כדי להחניף לו או שאינו רוצה להתקוטט עימו ולכן הוא שותק וזהו אסור. וכן הרואה בחברו דבר חטא, אסור לשותק וחייב להוכיחו ע"פ דיני התוכחה (גמ' בבא מציעא לא, הרמב"ם הל' דעות פ"ו הל' ז-ט).

[ויכוחו בינו לבין עצמו בנחת ולא בכעס והטחת דברי עלבון, ויפתח בדברי שבח ואז יאמר את התוכחה ככתוב בתורה "הוכח תוכיח ולא תישא עליו חטא" (ש"ע אורח מישרים למידות ס' לא ס"ז-ט)].

ט. הרואה שחברו הולך להיכשל באיזה דבר, אסור שישתוק ואדרבא מצוה שילך ויגלה לו, וכן הרואה שחברו הולך להיכשל באיזו עסקה שמתכנן לעשות, לא ישתוק משום (ויקרא י"ט, י"ח): "ואהבת לרעך כמוך" (נתיבות יוסף ח"א עמ' 52 ס"טו).

י. ישנם הרבה דינים הנוצרים משתיקתו של אדם בדיני חזקת קרקעות כגון: שהתרגלו להשתמש בחניה שלו ושתק או שהתרגלו להשתמש בחצר שלו ושתק או שבנו לידו באופן שמסתיר את האור ושתק וכדו' כוון ששתק זמן מסוים [יש דברים שחודש ויש שלוש שנים וכדו'] אז זה מהווה הסכמה ולא יוכל לחזור בו ולכן עצה טובה אם קורה מקרה כזה ימחה מיד [בלי קטטה] כדי שהשני לא יוכל ליצור חזקה מחמת שתיקתו או יכול לעשות זאת בפני שני עדים [בלי ידיעת מי שיש למחות בו] ומחטים אותם ששמעו מחאתו עם כל הפרטים וישמור אצלו (ע"פ שו"ע חו"מ ס' קמו ס"א וגמ' בבא בתרא לח.) ואח"כ יברר הדבר בנחת בבית דין או אצל דיין מוסמך.

תודה לכל התורמים להמשך הוצאת העלון

הגנו להודיע בשמחה רבה על חידוש העלון, אנו יוצאים לדרך בס"ד ומקווים שהתמיכה שלכם תימשך לאורך זמן כי בזה תלוי המשך הוצאת העלון. התרגשנו ודמענו מהטלפונים שקיבלנו רובם ככולם טענו שאת המנגינה הזו אי אפשר להפסיק. ובזכות התרומות שלכם העלון קם שוב לתחיה עם כוחות חדשים. בימים אלו נבקש מכל אלו שקיבלו על עצמם לתרום לעלון למלא את חלקם. בברכת דרך צלוזה לכולם